

עדות שלא בפני בעל דין

אכishi בן-דוד – אמרך במלל

א. אין מקבלים עדות שלא בפני בע"ד

ב. מקרים יוצאי דופן: 1. אונס

2. עדים במקום אחר

3. לפטור את עצמו

4. קטן

5. גזול והניה, דבר ברור, צוואה, כתובה

6. הבחשת עדות

7. קיומ שטרות

ג. סיכום

ד. נספח – ההלכה בימינו

א. אין מקבלים עדות שלא בפני בע"ד, ואף"י בדיעבד

בגמ' ב"ק קיב.: בר חמורה דר' ירמיה טرك גלי באפיה. הסיפור היה שבן חמיו שהיה קטן לא נתן לו להכנס לבית חמיו כדי שלא יחויק בו. ור' אבין הצדיק אותו, ולא יעזר לר' ירמיה להביא עדים שהרי הוא קטן וכאליו אינו ואין מקבלים עדים שלא בפני בע"ד.

ונחלהקו, מה יהיה הדין כאשר בדיעבד קבלו עדות שלא בפני בע"ד, האם יוזנו על פיה?

שיטת המרדכי (כתובות קמה, ב"ק קמן) בשם רבא"ה – לומדים מהגמר כתובות כ. הזמה שלא

בפני עדים אינה הזמה אבל היא הכחשה - שבדיעבד אם קבלו עדות הוא עדות.

ולכ"ר רבא"ז – שבדיעבד הוא עדות שהרי אם יש מקרה אונס (כמ"ש להלן חולה וכו') מקבלים עדות

כוז, ש"מ שבלא אונס כשר בדיעבד.

ולעומתם שיטת הריב"א (במרדי שפט), נמו"י (ב"ק לט): ר"א"ש (ב"ק י' ג'), רשב"ץ בשכ

הרשב"א, ריב"ש, רם"ה, ירושלמי. וכ"פ הטור חומר סימן כח'. וכ"פ ב"י בבדוק הבית שאין דנים

על פיו.

והראיה מהזמנה היא הפוכה – שאין נ"מ לעדים בהכחשה ולכן זה מתקבל ולא הזמה.

מר עוקבא בשם שמואל: פתחו בדיניה ושלחו ליה ולא אתה. ונחלהקו – כמה מהתנאים צריך שיתמלאו ע"מ שהיה אפשר לקבל עדים שלא בפניהם: תוס' (ושלחו) – צריך שני תנאים לפחות – חולה או חoil ווגם שישלחו ולא יבוא – שיודיעו. מרדכי (קמץ) – ר"ח – צריך שלשה תנאים – חולה או חoil ווגם שיודיעו לו ווגם שפתחו בדיניה. יש מפרשין ברא"ש (ג) וונמו"י (לט): – אם חולה או עדיו חולים – א"צ שיודיעו, שמא ימותו. אם בקשׁו עדיו לילך לחoil – צריך שיודיעו, כי יש שהות. ולפי פרוש זה – כלל שהדבר דחווף ואני זמן מקבלים עדים שלא בפניהם – ה"ה אם בע"ד איןנו בעיר וחודים מבקשים לילך לחoil וא"א להמתין לו – מקבלים אותם שלא בפניהם. כן דעת ב"י, וכ"כ מרדכי בשם הראב"ן, וכ"כ ר"י, וכן דעת הרשב"א והראב"ד.

וכ"פ ב"י בבדק הבית

אבל הרא"ש והטור פסקו כשייטת התוס' שתמיד צריך שני תנאים – גם דחיפות וגם הודהה.

מה דין פתחו בדיניה ושלחו לו ולא בא? – לדברי שמואל שום זה תנאי, אז אם כבר פתחו בדיון וטענו טענותיהם – כאשר ראי"ש וטור – לדברי שמואל לקרוא לבע"ד, ואם לא בא – מקבלים שלא בפניהם. מביא עדים צריך לקרוא לבע"ד, ואם לא בא – מקבלים שלא בפניהם. ר"ף, רמב"ם – המשיטו את דברי שמואל. ב"י – משמע שסוברים שר' יוחנן ושמואל חולקים, הולכה כד' יוחנן. וכך גם אם פתחו בדיינה – לא יקבלו עדים שלא בפניהם בע"ד. וכ"פ ב"י בבדק הבית כר"ף ורמב"ם.

וכ"פ ש"ע: (חו"מ כת, טז) היה הבע"ד חולה או שהיה עדיו חולים – מקבלים שלא בפניהם. (סמ"ע וא"צ להודיע)

אם היו העדים מבקשים לילך למדינת הים ושלחו לבע"ד ולא בא, או שאינו מצוי בעיר הרי אלו מקבלים עדות שלא בפניהם.

רמ"א – אבל אם לא הודיעו אותו – לא.

וזווקא כשהוא לחשש שהעדים ילכו קודם שיודיעו אותו. – ואם היה הנتابע חולה – אין מקבלים עדות שלא בפניהם, א"ע"פ שיש לחשש שיפלו הנכסים ליתומים ולא יוכל לדון עליהם (מרדכי, ראי"ש וטור – בשם ריב"א. דמולו הרע גרם לו)

והראיה מאונס איננה דעתה, שזה דין דרבנן שתקנו שם יש אונס – מקבלים, ואם לא – לא אף'i בדייעבד.

וכ"פ ש"ע: (חו"מ כח,טו) אין מקבלים עדות שלא בפני בע"ד. ואם קבלו – אין דין על פיו. סמ"ע: טנא "זהoud בבעלינו" – יבוא בעל השור וימוד על שורו.

וכ"פ מהרש"ל ביש"ש שאפי' בדייעבד פטולה העדות. ש"ק: וכ"פ רם"א: (כב"י בשם ר' מנחם האריך) וחוזרים ומגידים. ואם שינו בעדותם ממה שהיעדו בפעם הראשונה – הולכים אחר העדות השני שהגיאו בפניהם, א"ע"פ שהיעדו בראשונה עפ"י החומר, אבל שלא בפנוי כחוץ לב"ד דמי וחוזרים ומגידים.

סמ"ע: ואינם פסולים לעדות א"ע"פ שנשבעו לשקר, שלא בפניהם אין מדקדים כ"כ בעודותם. ומוסיף הרמ"א: (כמהרא"י שלומד מדברי רаб"ן) שאומר שם אינו בעיר ואין שהות לשלווח אחריו – מקבלים שלא בפניהם).

יש הולקים, ואומרים שם נתקבל העדות בפניהם כשר בדייעבד (רabi"ה וראב"ן) ולכנן אם הבע"ד הוא אלם והודים יראים להגיד בפניהם – מקבלים העדים שלא בפניהם ודנים על פיו. (כמהרא"י)

מייהו אם אפשר לכווף האלים עדיף טפי. ומשיסים הרמ"א: (ויעיין ש"ג ב"ק נא: מדף המרדכי) "א דלא אמרו אין מקבלים עדות שלא בפניהם בע"ד – הינו בדיוני ממונות. אבל בקטנות ומריבות שיש לחוש שם ייעדו בפניהם יתקוטטו – תקנו הגאנונים שמקבלים עדות שלא בפניהם ווגם לא מגלים מי היו העדים.

לי נראה: שזה בסדר אם רוצים רק להשקי את הקטטה. אבל אם רוצים לדzon ולענוש אין לקבל עדים שלא בפניהם.

מקרים בהם מקבלים עדות שלא בפני בע"ד

ולא אף האמור לעיל, קיימים מספר מקרים יוצאי דופן שבהם מקבלים עדות שלא בפני בע"ד.

1. עדות שלא בפני בע"ד – באונסים

גמ' קיב: מקבלים עדים שלא בפני בע"ד (ולכאן רוחה זו סתירה למ"ש לעלה, ולכן דרוש הסבר). יוסי בר' חנינה בשם ר' יוחנן: הוא חולה או עדיו חולים או עדיו מבקשים לילך למדינת הים חoil) ושלחו לו ולא בא.

ש"ך: ודוקא במקרים שבאים להוציאו ממו שלא בפני התובע. ואם רוצה להוציא את השטר מהתובע – לא גובים שלא בפניו.

4. קטן כשלא בפניו דמי
בגמ' ב"ק קיב.: מובהט סוגית בר חמורה דר' ירמיה, ושם נפסק שאין מקבלים עדות בפני בע"ד קטן, שהוא כמו שאנו ונמצא שקיבלה העדות היא שלא בפניו.
והגמ' מקשה מהתנק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה של חברו ואמר שהוא שלו, שמצויאים ממנו ולא ממתיינים שיגדל.
ומתרצת שהדבר תלוי, אם יש חזקה דאבותה נמתין עד שיגדל. ורק במקרה שתקף – נוציאו אותו מיד.
ונחalker הראשונים האם דין זה שאינו מציאות קטן דוקא אם הקטן מוחזק או אפי' אם

השני מוחזק:

תוס' (אבל): אפי' היה ר' ירמיה מוחזק בבית – כיון שיש לפחות חזקת אבות – מוחזקים לפחות מרדכי (רטו) בשם ר'יב"א (וכן דעת רשב"א, רmb"ם ורש"י) – אם ר' ירמיה היה מוחזק לא היו מציאותו. וגם לא דנים בכלל עד שהקטן יגדל.
הגה אשדר"י (ב') בשם ר"ת – כריב"א, אבל ר' ירמיה צריך להביא עדדים עכשו. וכ"פ ש"ע: אין מקבלים עדות על קטן אפי' בפניו, רק הוא בפניו במקרה שלא בפניו דמי. ועיין סימן קי'.

ס"ע: ופסק הטור כמרדכי והג' אשדרי ודלא כתוס'. שם הקטן מוחזק ויש לו חזקת אבות – לא מציאות ממו. אבל אם בא לתובע את המוחזק שיצא – אין שומעים לו.
פסק ש"ע: (חו"מ כת, יט) אין מקבלים עדות על קטן אפי' בפניו, רק הוא בפניו במקרה שלא בפניו דמי. ועיין סימן קי'.

ס"ע: ופסק הטור כמרדכי והג' אשדרי ודלא כתוס'. שם הקטן מוחזק ויש לו חזקת אבות – לא מציאות ממו. אבל אם בא לתובע את המוחזק שיצא – אין שומעים לו.

5. כמה מקרים נוספים שבהם מקבלים עדדים שלא בפני בע"ד (או בפני בע"ד קטן שכמא דלייתה דמי), בקצרה:

תרומות – כרבנן דסומכו ב"ק קיב. – הגוזל והניח לפניהם חייבים לשלם בין גודלים בין קטנים נמו"י (ב"ק לט): בשם ריטב"א כגון אמר "תנו מהנה לפולוני" שזה דבר ברור ואין בו חשש. (ועי' חוות קי, ט ברמ"א וכן קמ, י)

ס"ע: דוקא אם התובע חולה – הколо שיתבע ויביא עדדים כי הוא יכול לכוון את עדותם ואם ימות תשתחכה העדות וירושיו יפסידו. אבל אם הנتابע חולה – ימתין שיגלמו היתומים ויתבע.
עוד – ש恒mid קנסנו את הנتابע שהודיעו לו ולא בא – וכך לא אשם שהוא חולה ולא יכול לבוא. וכן – ש恒mid קנסנו את הנتابע שהודיעו לו ולא בא – וכך לא אשם שהוא חולה ולא יכול לקבל העדות שלא בפניו אם פתחו לייה בדיינה.
ומוסיף הרמ"א: ("א כרא"ש וטור כשמואל) – ו"א – דכל שעלה אחריו ולא בא לב"ד – מהני מקבלים העדות שלא בפניו אם פתחו לייה בדיינה.
או אפי' לא פתחו בדיינה וצריך לדון בפניו העדים חולים או התובע חולה ויש חשש שימוש (ס"ע - ובחנוך מאיריך הרמ"א, שזה בכלל דברי הש"ע)
וכן אם העדים הולכים לחוץ' לאין יכולם להמתין עד שיודיעו אותו – מקבלים אע"פ שלא שלחו אליו. וכן נראה ממה שפסק הש"ע חוות קמ' י'.

2. עדות שלא בפניו כשהעדמים במקומות אחד
כתב רבינו ירוחם וכ"פ ש"ע: (חו"מ כת, י) ראוון שתובע את שמעון ועדי במקומות אחד:
אמרו ב"ז לשמעון אם חפץليل במקומות העדים ויעידו בפניו, ואם לאו – יקבלו אותה ב"ז
שבמקומות העדים עדות שלא בפניו, ויעידו לב"ז שבמקומות הבע"ד, וידונו עפ"י אותה קבלה.
ס"ע: כדיוטר – וכן שיכל עד נמצא במקומות אחד – מעיד במקומו ומctrפים עדותם.
רמ"א: וכן אם נמצא בעיר אחרת ואין שהות לשלו אחריו או שלא ימצא העדים אח"כ,
וגובים בפני ב"ז שלא בפני בע"ד ודנים עפ"י העדים ההיא.
וכן המנהג פשוט במדיניות אלו.

אע"פ שיש חולקים (רא"ש וטור כתוס' וכ"פ הח"ק כיש"ש) וס"ל דאפי' במקומות שיש לחוש שיפסיד העדים אם לא יקבלו שלא בפניו, אין מקבלים א"כ שעלה לו תחילה – אין נוהגים כן, אלא כפי שההתבארא.

3. לפטור את עצמו
כתב הר"ן כתובות נז. וכ"פ ש"ע: (חו"מ כת, יח) לא אמרו אין מקבלים עדדים שלא בפני בע"ד – אלא בתובע שambilא עדדים על תביעתו. אבל – המביא עדדים לפטור את עצמו – מקבלים.
ס"ע: דוקא במקרים שבאים להוציאו ממון ע"י עדדים בעין לפניו.

וכתיב שם הב"י שאפשר לומר שגם רשי' יודה לתוס', ומ"ש כగון שעדיין הולכים למדינת הים – לאו דוקא אלא נקט מקרה זה לדוגמה, שזו סיבה וטענה לקיום השטר, אבל גם בלי סיבה אפשר לקיים שלא בפני בע"ד, אפילו פ' שאין ראוי לעשות כן.

סיבה נוספת לכך קיומו שטרות שלא בפני בע"ד כתוב הרשב"א בתשובותיו, הובאה בב"י ובש"ז שם, היא שהמקיימים אינם מעמידים על המנה שבשטר אלא על חתימות העדים בלבד, וזה עדות שאינה נוגעת לעניינו של בעל הדין.

וכ"פ השו"ע (חו"מ מורה): מקיימים השטר אפי' שלא בפני בע"ד, ואפילו כזה "מוזיף הוא אל תקומו" – אין שומעין לו.

[ועיין סימן קי' שם הביא הטור תשובה הרא"ש (פה/ט) שלכוארה סותרת – שאין מקיימים שלא בפני בע"ד ונעה שם הב"י בארכיות. והב"ח תרען שם שיש הבדל בין שטר שקיים דרבנן ובין כתוב ידו שקיים דאוריתא ובלי קיומיו הוא חספה בבעלמא ולכן אין לקיים כתוב ידו (התchingות בכתוב וחתימה, ללא עדים) שלא בפני בע"ד. וכ"פ גם הש"ך (מוריה) שאין לקיים חתימת ידו אלא בפנוי, (חו"ז מקום שנחגו כך)]

ג. סיכום

- מתי לא מקבלים עדים שלא בפניו:**
1. הוא חולה או עдиו חולים.
 2. הנتابע חולה.
 3. בקשׁו עדיו לילך לחו"ל והודיעו והלא בא.
 4. עדים במקום אחר והודיעו והלא בא. (ש"ר ויש"ש חולקים) 3. קטן.
 5. לפטור עצמו.
 6. גוזל ומת והניח לפני היתומות
 7. צוואה (דבר ברור)
 8. כתובה
 9. הכחשה שלא בפניו (סימן לה')
 10. אלם
 11. קטטה
 12. קיום שטרות (סימן מו')

וכ"כ הר"ף כתובות נט. והר"ן שם בשם הרמב"ן שמקבלים בפני אפוטרופא, שזה ככל צואה שלא שייך בה ממש אין מקבלים עדים שלא בפני בע"ד.

אבל הראב"ד חולק ומuid מודוקא במסור דבריו לב"ד או בכתביו עדותם בשטר. ב"י בשם מצאתי כתוב – צואה מקבלים דאלמנה ובן כדי שלא תטרף דעתו. כתובות אשה, ומוכרת כתובתה – ר"ן כתובות נז. נט.

6. הכחשה שלא בפניו

בגמ' כתובות כ. מבואר שהכחשה א"צ בפניהם אבל הזמה צריכה להיות בפני העדים היזומים והסיבה היא שבאים לענשיהם ואז הם כבילי דין והتورה אמרה והוועד בבעליהם – יבוא בעל השור ויעמוד על שורו.

ושם – הזמה שלא בפניהם – נהי שאינה הזמה – הכחשה מיהא הו.

ונחלה זו:

הריב"ש כתב – אין הכוונה שזו עדות מוכחת, רק שלא עושים להם כאשר זם אבל עדותם בטלה והזומים קיימת, וכן פסולים היזומים הללו לכל עדות שבתורה. אבל הש"ך (חו"מ סימן לה') נחלק עליו וכותב שאין דבריו מוכחהים. ואפילו לריב"ש – יכולם לפסול אותן רק לעדות, שהוא דבר שאין להם נ"מ בו. אבל לא לשבועה שהוא דבר שנוגע להם, ואין חבים לאדם שלא בפניו.

7. קיום שטרות

בגמ' ב"ק קיב: אמר רבא – הלכתא מקיימים את השטר שלא בפני בעל דין ואפי' עומד וצווה.

ונחלה זו רשי' ותוס' שם:

רש"י – דין זה שעדיין מבקשיםليلך למדינת הים (חו"ל) תוס' (מקיימים) – אם היה כרשי' – הרי אין זה חדש כיון שגם בקבלת עדים מקבלים שלא בפני בע"ד במרקחה כזה. אלא בכל עניין מקיימים כן. כיון שמדדאוריתא עדים החתוםים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותם בבי"ד ואין צורך לקיים, וכל דין קיומ הוא דרבנן – אנו מקבלים בו. וכ"כ הרא"ש (ה), המרדי (קמח), והטור בסימן מו' – כתוס'.

ד. נספח: ההלכה בימינו (עפ"י) **תקנות הדין – התשנ"ג פרק ז' עמ' 27**
 עדים מעידים בעל פה, כל אחד שלא בפניו הוא אחראי, בפני בית הדין ובפני בעלי דין ובאי כוחם; אולם בית הדין רשאי להחליט לשמעם עדות שלא בפני בעל דין ובאו כוחו, אם ראה סיבה מספקת לכך לפי הדין.
הصلاה על שמיעת עדות שלא בפני בעל דין ובאו כוחו תירשם בפרוטוקול, ובהחלטה תנומך הסיבה לכך.

בהתאם לתקנות הדין, מוסכם כי:

1. **הנומך יקבע את תאריך ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע תאריך אחר.

2. **הנומך יקבע את מקום ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מקום אחר.

3. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

4. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

5. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

6. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

7. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

8. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

9. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

10. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

11. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

12. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

13. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

14. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

15. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

16. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

17. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

18. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

19. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

20. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

21. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

22. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.

23. **הנומך יקבע את מועד ההחלטה על שמיעת העדים.** בנסיבות מיוחדות, על הנומך לקבע מועד אחר.